

De valkuilen en uitdagingen van een evenwichtige transitie

In gesprek met inhoudsdeskundigen **Dick Boeijen** en **Roel Mehlkopf**.

De transitie naar het nieuwe pensioenstelsel is een omvangrijke. Als professional maak je keuzes die veel mensen raakt. Dat wil je goed doen. Daarom staan er kaders in de wet voor de overgang naar het nieuwe contract en het invaren. Daarbinnen maken sociale partners en beleidsbepalers bij pensioenfondsen hun keuzes. Zij beoordelen deze keuzes op evenwichtigheid. Wat betekent dit? En hoe pak je dit aan? Vanuit het platform **Werken aan ons pensioen** spreken we erover met inhoudsdeskundigen Dick Boeijen, actuaris bij PGGM, en Roel Mehlkopf, pensioenfondsadviser bij Cardano en postdoctoraal onderzoeker aan de Universiteit van Tilburg.

Wat is een evenwichtige transitie voor jullie?

Dick: 'In de wet staat dat het de kerntaak van pensioenfondsbestuurders is om belangen evenwichtig af te wegen. Maar nergens in de wet staat een definitie van wat evenwichtigheid is. Dat maakt het uitdagend voor bestuurders. Zelf denk ik dat het niet met een schaarstje te knippen is. Het is inhoud én proces. Voor mij is iets evenwichtig als niemand zich redelijkerwijs tekort gedaan kan voelen. Juridisch gezegd: geen van de deelnemers heeft een disproportioneel voor- of nadeel. Dat laat al zien dat evenwichtigheid subjectief is: het is mensenwerk, geen kwestie van kille wiskunde. Dat is een bijzondere opgave.'

'Evenwichtigheid is niet met een schaarstje te knippen. Het is inhoud én proces'

– Dick Boeijen

'Evenwichtigheid komt 269 keer voor in de toelichting op de wet, maar het wordt inderdaad nul keer expliciet gedefinieerd,' vertelt Roel. 'Wel denk ik dat er een impliciete definitie in staat, namelijk in de twee invaarmethodes. Achter die invaarmethodes zit een principe: de waardeverdeling van de aanspraken in het huidige contract is de basis voor de verdeling straks. Persoonlijk vind ik dat een goed principe. Tegelijkertijd heb je te maken met de incompleetheit van financiële markten. Ook het huidige pensioencontract is incompleet, omdat het afhangt van toekomstige besluiten van bestuurders. Daarom is de huidige waardeverdeling niet objectief vast te stellen. De wet geeft je ruimte om een invaarmethode te kiezen en fondsspecifieke keuzes te maken.'

Welke valkuilen en uitdagingen zien jullie als het gaat om evenwichtigheid?

‘Wat ik in de praktijk vaak zie, zeker bij de techneuten onder ons, is dat we meteen gaan rekenen,’ zegt Dick. ‘Ik adviseer beleidsbepalers om eerst de eigen principes en uitgangspunten te formuleren en in overeenstemming te komen met elkaar over de doelen. En dáárna pas te kijken naar de middelen die je hebt om deze te realiseren. Ik zie te veel focus op de sommetjes en te weinig op het grote verhaal. Sommigen bevorderen het denken, maar ze mogen het gezonde verstand niet vervangen. En als je uiteindelijk toe bent aan de rekensommen en onderhandelingen, onthoud dan: goed is goed genoeg. Modelwerkelijkheid bestaat niet in de realiteit.’

‘Sommigen bevorderen het denken, maar ze mogen het gezonde verstand niet vervangen.’

– Dick Boeijen

‘Niet zomaar het boekje volgen, maar zélf de discussie aangaan over een eerlijke verdeling, dat vind ik de koninklijke weg.’

– Roel Mehlkopf

‘Dat herken ik,’ vertelt Roel. ‘Sommige pensioenfondsen kijken naar wat er in de wet staat en volgen het boekje. Er zijn ook fondsen die de discussie aangaan: Wat vinden wij zelf een eerlijke verdeling? Dat vind ik het mooist: zelf nadenken wat je goed vindt en daarna een actuaaris laten checken of het wel echt kan. Dan hoef je je achterban niet lastig te vallen met invaarmethodes. Dat vind ik zelf de koninklijke weg. Zeker als je een hogere dekkingsgraad hebt, adviseer ik dit. Past het niet, bijvoorbeeld omdat je dekkingsgraad te laag is? Dan is het de uitdaging om te passen en meten.’

Merken jullie in de praktijk dat het moeilijker wordt om principes te formuleren bij een lage dekkingsgraad?

Roel: ‘De discussie is vooral anders. Bij fondsen met een lage dekkingsgraad heb je het dan over kiezen tussen verschillende kwaden. Als je heel veel te verdelen hebt, dan kan je must haves en nice to haves makkelijk afvinken. In theorie zou de discussie bij alle fondsen hetzelfde moeten zijn, ongeacht de dekkingsgraad. En het hangt er natuurlijk ook vanaf hoe georganiseerd en fanatiek je achterban is.’

Dick: ‘Inderdaad, je moet op elke dekkingsgraad voorbereid zijn en daar moet je dus vooraf de discussie over voeren. Zowel over de doelen, als over de middelen. Zorg ervoor dat je je doelen opstelt in overleg met je belanghebbenden. Het is een open deur, maar ken de belangen van je belanghebbenden en neem ze mee in het proces. Daar doe je jezelf als beleidsmaker een plezier mee. Belangen lopen uiteen, maar je moet altijd samen over het hogere doel kunnen spreken.’

Moet je het nieuwe systeem corrigeren voor het oude?

Roel: ‘De overkoepelende vraag is eigenlijk: Is er een generatie die tekort is gedaan en hebben we een rekening te vereffenen? Ik zie vooral dat de jongeren niet heel actief zijn in deze exercitie. De ouderen wel. Zij halen redenen aan waarom zij in het verleden nadelige effecten hebben gehad: de rentedaling en de premie die niet kostendekkend was. Twee terechte punten die ik ook terug zie in mijn eigen onderzoek. Maar ik kan ook gunstige effecten noemen voor de gepensioneerden, zoals de gestegen levensverwachting. Ze hebben relatief weinig ingelegd voor relatief veel pensioenjaren. Er zijn dus veel effecten geweest, en het is lastig om alle effecten tegenover elkaar te zetten. Voor mij is het niet zo evident wie de pechgeneratie is. Ik noem het wel de doos van Pandora als je gaat proberen alle effecten uit het verleden mee te nemen, begin je volgens mij aan een subjectieve en niet objectief te kwantificeren uitdaging.’

‘Als je gaat proberen alle effecten uit de doos van Pandora mee te nemen, begin je volgens mij aan een zeer subjectieve en niet te kwantificeren uitdaging.’

– Roel Mehlkopf

‘Hoe moeilijk deze uitdaging ook is, toch zeg ik: open die doos. Want als je het zelf niet doet, dan doen anderen het wel.’ adviseert Dick. ‘Als er spannende punten zijn, zoek die dan op. Inventariseer wat de emoties en argumenten van de verschillende deelnemersgroepen zijn. Leer je deelnemerscollectief kennen. Maak vervolgens inzichtelijk wat elk van die argumenten voor gewicht in de schaal leggen, bijvoorbeeld door zaken te kwantificeren. Ik zeg niet dat deze exercitie alle emoties oplost, maar ik durf wel te beweren dat hij tot meer begrip en acceptatie leidt.’

Welke tips kunnen jullie nog meer geven?

‘Als je evenwichtigheidsdiscussies gaat voeren, onthoud dan dat faciliteiten in het leven soms veranderen. Het is een mooi streven om effecten met middelen te compenseren. Maar je hebt niet je leven lang recht op dezelfde regelingen ten koste van alles,’ zegt Roel. ‘En een laatste advies: Besteed óók veel tijd aan de evenwichtigheid van je nieuwe regeling na het invaren. Daarin zit ook een belangrijke evenwichtigheidskwestie: de invulling van je solidariteitsreserve. Ook daar kun je structurele effecten krijgen.’

‘Eens. Waarbij opgemerkt dat de evenwichtigheidsissues in de nieuwe regeling maar een fractie zullen zijn van die in de huidige regeling’, vult Dick aan. ‘Dat is een geruststellende gedachte.’

